

Het oude Savaneta

In de volksmond heet Savaneta de oudste hoofdplaats van Aruba. Nauwgezet genomen, is dat niet helemaal juist. Want hoewel de nabij gelegen Commandeursbaai weliswaar tot ongeveer 1780 fungeerde als het Europese bestuurscentrum, ontstond de wijk Savaneta pas veel later. De groei begon vanaf 1854, toen arme landbouwers vanaf de westelijke kant van het eiland naar Savaneta kwamen om te werken op een cochenille-plantage van het gouvernement.

De eerste kerk van Savaneta, het Hellig Hart (Sagrado Curazon), opende haar deuren in het jaar 1900. Later verhuisde de parochie naar een ander pand op een nieuwe locatie. De oude kerk werd afgebroken. Op de plek waar zij stond, bevindt zich nu het wijkcentrum Centro di Barrio Savaneta.

Tekst: Anouska Kock

Voorafgaand aan 1852, woonde er niemand in Savaneta. De Commandeursbaai genoot al wel sinds eeuwen de aandacht van eilandbestuurders, maar meer personen dan de commandeur, zijn gezin en wat bedienden woonden er niet. Bovendien verviel ook de betekenis van deze baai, toen omstreeks 1780 de bestuurszetel verhuisde naar Ponton. De gebouwen aan de baai hebben toen tientallen jaren leeg en verlaten gestaan.

Dat er tot 1852 niemand in Savaneta woonde, kwam door een oud vestigingsverbod van de West Indische Compagnie. Deze vroege bestuurder had bepaald dat particulieren alleen 'ten westen van de Hooiberg' hun huizen en landbouwgronden mochten hebben. Het gebied ten oosten van de Hooiberg, dus ook de regio Savaneta, moest gereserveerd blijven voor de schapen, koeien en geiten van de West Indische Compagnie. Het vestigingsverbod verdween met de opheffing van de West Indische Compagnie in 1791. Toch duurde het nog ruim zestig jaar voordat Savaneta en haar omgeving werden bevolkt.

De bevolking van Aruba had lange tijd simpelweg niets te zoeken in Savaneta. Er waren wel landbouwgronden, maar het gouvernement had nog niet bepaald hoe die aan particulieren uitgegeven zouden worden. Er was ook geen vraag naar.

De bevolking van Aruba woonde in Noord en Oranjestad. Ook de nieuwkomers aan het begin van de negentiende eeuw, vanaf 1824 vooral goudzoekers, vestigden zich hoofdzakelijk in deze twee regio's. Toen de goudvondsten tegenvielen en ook de landbouw veel te lijden had van aanhoudende droogtes, stelde het gouvernement mensen in

de gelegenheid om weg te trekken uit Noord en Oranjestad. Op die manier kon men aan de armoede ontsnappen. In het kader van een economisch herstelplan, legde het gouvernement landsplantages aan op nieuwe gronden, waaronder Socotoro en Canashito, waar men zich richtte op de teelt van aloë, katoen en cochenille (een rode kleurstof die zit in een bepaalde cactusluis) die bedoeld waren voor de export. De werkzoekende bevolking werd vervolgens gestimuleerd om op deze nieuwe plantages te gaan werken.

Savaneta werd ook meegenomen in de activiteiten. Ter aanvulling van de cochenille-teelt in Canashito, legde het gouvernement in 1852 een zelfde soort plantage aan bij de Commandeursbaai. De opzichter van de plantage werd de heer E.L. Zeppenfeldt voor wie tevens een huis aan de baai werd gebouwd. Om de trek naar de baai te stimuleren werden de nieuwkomers acht jaar vrijgesteld (tot het jaar 1860) van grondbelasting.

Desondanks viel het niet mee om arbeidskrachten te vinden voor deze regio. De afstand naar Oranjestad was groot. Té groot, vonden veel mensen. Verder waren er geen goudvindplaatsen in de omgeving van Savaneta (het zoeken naar goud was nog lang na de goudkoortstijd een bron van neveninkomsten voor de arme cunuceros, net zoals vissen, het vlechten van strohoeden en andere zaken).

Met veel moeite kreeg het gouvernement in het eerste jaar 13 mannen en 5 jongens op de plantage. Het heerschap reisde aanvankelijk heen en weer tussen hun familie aan de ene kant van het eiland, en hun werk op de plantage aan de andere kant. Ze bouwden daarom gauw hun eigen huizen, waarna hun vrouwen en kinderen konden overko-

men.

Haar definitieve groeispurt genoot Savaneta na de opening van de fosfaatmijnen in Seroe Colorado en de goudsmelterij in Balashi. Dat was tegen het einde van de negentiende eeuw. De nieuwe bedrijvigheid was een welkome aanwinst, want met de cochenille-teelt ging het niet echt goed. Het aloude probleem van de Arubaanse landbouw - aanhoudende droogtes - speelde ook deze onderneming parten. Na enkele jaren verlies te hebben geleden, verkocht het gouvernement de plantage aan Alexander de Hoffman, een vermogend arts.

In het jaar 1876 woonden er in Savaneta ruim 150 mensen. In 1874 waren dat er 355, en in 1902 telde men 1200 hoofden. Naarmate de gemeenschap uitbreidde, nam ook de behoefte toe aan een kerk. Voor de katholieken werd een kleine kapel geopend. De pastoor kwam van Santa Cruz. Hij reisde op en neer, wat veel tijd en moeite kostte gezien het ontbreken van gemotoriseerd vervoer en de slechte wegen. De protestanten kregen op hun beurt bezoek van dominee Kuiperi, die in Canashito verbleef. Maar toen Kuiperi het eiland verliet, en protestanten van Savaneta lange tijd verstoken waren van een dominee, schoven velen van hen uiteindelijk aan in de katholieke kapel.

Tegen het jaar 1900 was de bevolking van Savaneta zodanig toegenomen, dat men niet meer in de kapel paste. Bisschop Baars vroeg gezaghebber Johannes de Veer om toestemming voor de bouw van een echte kerk en een vaste pastoor.

De eerste steen voor het Heilig Hart werd gelegd op 29 april 1900. Mannen die werkten bij de fosfaatwinning te Seroe Colorado werden aangespoord

om te helpen bij de bouw. Op 13 december van hetzelfde jaar werd de kerk ingewijd. Kapelaan Helling, die eerst in Santa Cruz verbleef, werd de eerste pastoor.

Ondertussen was er ook een schooltje gekomen. Dat was gebeurd dankzij bisschop Ewijk, die de gouverneur in 1874 een brief stuurde waarin hij zich bezorgd uitte over het tijdverdrijf van de (in zijn tijd) 40 jongens en meisjes die in Savaneta woonden. "Gezien de bijzonder slechte toestand van de weg van Commandeursbaai naar Santa Cruz (een stevige voetganger heeft minstens drie uur nodig om hem af te leggen), is het duidelijk dat geen van deze kinderen de school van Santa Cruz bezoekt. Het gevolg is dat zij opgroeien in onwetendheid, of nog erger, kwaad leren doen, het natuurlijk gevolg van het leeglopen der kinderen", aldus Ewijk. Hij vroeg de gouverneur geld om een schooltje te kunnen starten. Zelf had hij al een lokaaltje gevonden, enige schoolbanken laten maken, en een 'leek' (lees: een niet-geestelijke) bereid gevonden om de kinderen lezen, schrijven en rekenen bij te brengen. Het schooltje ging van start, en in 1877 namen de Zusters van Liefdadigheid het onderwijs over. Het oude schoollokaal werd aan het begin van de twintigste eeuw afgebroken. De leerlingen en de schoolleiding verhuisden toen naar een nieuw gebouw.

De naam 'Savaneta' (voorheen 'Sabaneta') heeft zijn oorsprong in de Spaans-Indiaanse tijd. Niet toevallig is 'Sabaneta' ook de naam van drie locaties buiten Aruba, te weten een stad in de Dominicaanse Republiek, een gemeente in Colombia, en een andere gemeente in Venezuela.